

Dossier

Het dossier is een selectie van in de bibliotheek van de Boekmanstichting aanwezige documenten over de invloed en bemoeienis vanuit de politiek op het kunst- en cultuurbeleid, verschenen sinds 2005. Jack van der Leden verzamelde de titels en voorzag ze van een annotatie. Documenten met een signatuur zijn in papieren versie beschikbaar. Documenten zonder signatuur zijn artikelen uit tijdschriften of digitale documenten, te raadplegen in de bibliotheek. Een aantal titelbeschrijvingen is bovendien voorzien van een verwijzing naar een website. Voor diegenen die zich verder in het onderwerp willen verdiepen is er vanzelfsprekend meer literatuur in de bibliotheek te vinden, zoals publicaties uit de jaren voor 2005.

Bockma, H. (2009)

Niet meer heilig.

In: **de Volkskrant**, 20 en 21 augustus 2009.

Overzicht van de verschillende opvattingen over overheidsbemoeienis met kunst, met visies van onder meer Carolien Gehrels, oud-staatssecretaris Rick van der Ploeg, oud-topambtenaar van OCW Maarten Asscher en algemeen secretaris van de Raad voor Cultuur Kees Weeda.

Februari, M. (2009)

De relatie tussen kunst en politiek.

In: **de Volkskrant**, 20 juni 2009.

Columniste M. Februari verbaast zich erover dat het Thorbecke-adagium uit 1862 na al die jaren nog zoveel wordt aangehaald. Daarin staat ze niet alleen. Zo constateren Ch. Esche en S. ten Thije dat in de discussie over het adagium wordt

voorbijgegaan aan het paradoxale karakter van het huidige gebruik van Thorbeckes principe. Volgens de auteurs ligt in deze paradox zelfs de sleutel om uit de huidige impasse te geraken en te komen tot een democratische kunstpolitiek. ('Kunst en de Thorbecke-paradox', in: NRC Handelsblad, 18 juni 2009).

Gehrels, C. en M. Rutte (2009)

Derde Boekmanlezing Amsterdam. Overheid en kunst in Amsterdam: kunstbeleid in een postideologische? samenleving. www.boekman.nl/documenten/2009_boekmanlezing-caroliengehrels.pdf www.markrutte.nl/nieuws_details.php?id=987

In de Boekmanlezing, op 5 juni 2009 in de Boekmanzaal van het Amsterdamse Stadhuis, pleitte Gehrels voor meer invloed van de politiek op de kunst en voor terug-

keer van het debat over kunst en cultuur in de politieke arena. Volgens haar heeft de politiek zich laten ketenen door de grote liberale voorman Thorbecke, die in 1862 zei: 'De overheid is geen oordelaar van kunst en wetenschap.' Daardoor is de inhoudelijke invloed die de politiek kan uitoefenen op kunst en cultuur veel te klein. Dat is niet goed voor de politiek, want het beperkt haar invloed op een voor onze samenleving cruciaal terrein, maar het is ook niet goed voor de sector. In tegenstelling tot wat Thorbecke verkondigde is kunst wél een zaak van de overheid, aldus de wethouder. Bovendien is er voor de overheid als opdrachtgever aan de kunstsector een wereld te winnen. Ze legde uit waarom het niet vreemd is om van de kunst te vragen dat zij zich zinnvol tot de samenleving verhoudt. VVD-fractievoorzitter Mark Rutte

reageerde fel op de lezing van Carolien Gehrels. Hij zette uiteen waarom hij vast wil houden aan het Thorbecke-principe. De toespraak van Gehrels noemde hij 'prikkelend, maar gevaarlijk'. Een verslag van de bijeenkomst is te vinden op www.boekman.nl

Pontzen, R. (2009)
Thorbecke is dood en springlevend. In: **de Volkskrant**, 31 augustus 2009. Verslag van het Paradisodebat 'De kloof tussen kunst en publiek', 30 augustus 2009 in Paradiso, Amsterdam, met vijf cultuurwoordvoerders uit de Tweede Kamer, Carolien Gehrels, George Lawson en Els Swaab, onder leiding van Lennart Booij. De organisatie was in handen van Kunsten '92, Kunst van Vooruitzien, ACI en Paradiso. Bart Vinken-burg van Bureau Berenschot presenteerde er de resultaten van een vergelijkend onderzoek naar gemeentelijke modellen voor de verdeling van cultuursubsidies. Het onderzoek richt zich op de cultuurplannen van 10 gemeenten ('De kloof tussen cultuur en politiek', 556 kb).

Smithuijzen, C. (2009)
Toespraak van Johan Rudolf Thorbecke t.g.v. de opening van Julidans, 1 juli 2009, Stadschouwburg te Amsterdam
www.boekman.nl/documenten/2009_Julidans%20toespraak%20Thorbecke.pdf
Ter gelegenheid van de opening van Julidans 2009 liet Thorbecke zelf van zich horen. Acteur Jaap Spijkers riep in zijn rol als Thorbecke politici op de vrijheid van kunst grondwettelijk vast te leggen. De toespraak werd geschreven door Cas Smithuijzen, directeur van de Boekmanstichting, op verzoek van

Melle Daamen, directeur van de Stadsschouwburg van Amsterdam.

Zonder auteur (2009)
Amsterdams Kunstenplan op de schop: meer politieke sturing? In: **BK-informatie**, jrg. 31, nr. 5, 17 juli, 11-13.
Het Amsterdamse college van B en W wil de hoofdlijnen van het hoofdstedelijke kunst- en cultuurbeleid en de meerjarige financiering van instellingen ingrijpend veranderen. Op 16 juni 2009 besloot de Raadscommissie Kunst en Cultuur echter dat het aan de gemeenteraad voorgelegde besluit van B en W eerst verder moet worden uitgewerkt.

Zonder auteur (2009)
Derde Boekmanlezing: documentatiemap
Signatuur: D09-001
Verzameling van krant- en tijdschriftartikelen die getuigen van de bevolgen discussie die in de media ontstond na de Boekmanlezing tussen voor- en tegenstanders van de vraag of kunst wel of geen overheidszaak is. Een paar voorbeelden. In de Volkskrant van 29 augustus 2009 vragen J. Riezenkamp, P. van Klink en M. van der Meer zich af of de artistieke vrijheid wel gewaarborgd blijft wanneer de politiek zich met kunst gaat bemoeien ('Thorbecke leidt alleen maar af'). J. Riezenkamp had de plannen van de wethouder eerder slecht en gevaarlijk genoemd ('Zo kijken naar kunst is gevaarlijk standpunt': Kunstraad negeert Gehrels. In: Het Parool, 10 juni 2009). In Het Parool op 8 juni 2009 tekent R. Ockhuysen op dat de wethouder behalve kritiek ook bijval krijgt vanuit de kunstwereld ('Kunst wil pact met politiek: culturele instellingen zien voordelen in grotere betrokkenheid

van politici bij subsidiëring'). Op 16 juni 2009 beschreef Bockma in dezelfde krant de reacties van enkele kunstenaars ('En wat vinden de kunstenaars?'). R. Rienstra waarschuwt dat politieke sturing op de inhoud van kunst strijdig is met het wezen van de vrije kunsten, in NRC Handelsblad, 9 juni 2009 ('Thorbecke had wel een punt: de overheid is geen oordelaar van kunsten en wetenschap'). Er kleven praktische bezwaren aan de plannen van Gehrels, schreef G. van der List in Elsevier ('Nuttig paternalisme', Elsevier, jrg. 65, nr. 35, 79). 'Kamer, bemoei je niet met het Historisch Museum' kopte de bijdrage van W.M.J. Pijbes in de Volkskrant op 16 juni. Hij legde uit dat Thorbeckes adagium regelmatig wordt misbruikt en refereerde o.a. aan de rol van de politiek bij de ontwikkeling van het Nationaal Historisch Museum. Het Parool vraagt betrokkenen uit de kunstsector zich uit te spreken over het voornemen van de wethouder om kunstschouwen of intendanten aan te stellen. Reacties van Steve Austen, oud-vicevoorzitter Amsterdamse Kunstraad, Petra Hoogerwerf, raadslid D66 Amsterdam en Maarten van der Meer, algemeen co-directeur Souterrain Amsterdam en oud-gemeenteraadslid GroenLinks staan te lezen in 'Kunstraad brengt zichzelf in tragisch isolement' (Het Parool, 18 juni 2009).

Akkermans, E. en S. Scholten (2008)
Thorbecke en/of de haas van Utrecht: twaalf adviezen over adviezen en kunst.
Amersfoort: BMC advies management, 36 p.
Signatuur: 08-650
Wanneer het gaat om kunstadvisering en besluitvorming over kunst(beleid) strijden principiële, filosofische

aspecten met praktische en politieke aspecten om aandacht. Dat blijkt uit dit overzicht van do's en don'ts, opgesteld naar aanleiding van een aantal in het land gevoerde discussie-bijeenkomsten.

Mulder, A. (2008)

Kunst in de hoofdrol.

Amsterdam: Amsterdams Fonds voor de Kunst, 30 kb

In zijn inleiding bij de uitreiking van de Amsterdamprijzen op 28 augustus 2008 wijst Andries Mulder, directeur van het Amsterdams Fonds voor de Kunst, op het gevaar dat de overheid vanuit een politieke agenda wil bepalen welke kant het uit moet met de kunstensector. Mulder is een voorstander van het maken van scherpe keuzes door de fondsen.

Schramme, A. (2008)

Een potpourri van legitimaties: kunstbeleid in Vlaanderen.

In: **Boekman**, jrg. 20, nr. 77, 60-67. Ministers van cultuur moeten hun beleid kunnen legitimeren. Daartoe zoeken ze steeds vaker steun bij sociologen. Die zien vier legitimaties voor cultuurbeleid: cultuur als identiteitspolitiek, cultuur als 'Bildung', cultuur als sociale versterker en cultuur als economische multiplier. Hoe gaat men in Vlaanderen om met deze legitimaties? Volgens Schramme is het Vlaamse cultuurbeleid in Brussel ingegeven door politieke argumenten.

Thijssen, N. en G. Pas (2008)

Cultuur en politiek: conferentie over het kunst- en cultuur-politieke gedachtegoed van GroenLinks op 19 januari 2008

www.boekman.nl/documenten/projecten_verslag_GroenLinks_2008.pdf

Kunstenaren en politici/bestuurders

van GroenLinks bespraken in hoeverre de politiek invloed moet uitoefenen op de kwaliteit en functie van kunst en hoe wethouders kunnen bijdragen aan een goed kunstklimaat. Deelnemers waren o.a. Paul Röttger, Lidija Zelovic, Merlijn Twaalfhoven, Marc Verstappen, Femke Halsema, Cees van Eijck, Maarten van der Meer en Robert Kluijver. Er was tevens een discussie met de zaal. De conferentie werd georganiseerd door het wetenschappelijk bureau GroenLinks, het tijdschrift De Helling en de Boekmanstichting en vond plaats in Amsterdam. Ter voorbereiding van de bijeenkomst verscheen er van De Helling een themanummer, Kunst & politiek (2007/2008, afl. 4), onder hoofdredactie van Erica Meijers. Verschillende auteurs gaan in op de vraag welke grenzen en verbanden er liggen tussen cultuur en politiek. Eén van de vragen is of politici en bestuurders zich inhoudelijk met kunst mogen bemoeien of dat dat onder censuur valt. De publicatie is beschikbaar in de bibliotheek (signatuur 08-001).

Blokland, H. (2007)

Verdeel en heers.

In: **Metropolis M**, jrg. 28, nr. 6, 26-27. Nog altijd wordt Thorbecke te pas en te onpas aangehaald wanneer het gaat om politiek en kunst, maar eigenlijk had hij weinig diepzinnige gedachten over cultuurbeleid. De praktijk wijst overigens uit dat de politiek zich wel degelijk inhoudelijk bezighoudt met de kunst. Volgens de auteur kan dat ook niet anders.

Heuven, R. van (2007)

Kunst in portefeuille.

In: **TM**, jrg. 11, nr. 3, 42-44; nr. 4, 38-39, 43; nr. 5, 44-46.

Een nieuwe Kamer, een nieuwe

regering én een nieuw cultuurstelsel op komst. Kennismaking met de sleutelfiguren in het besluitvormingstraject: de (nieuwe) cultuurwoordvoerders van de politieke partijen. Wie zijn zij en wat willen ze? Vinden zij dat de politiek zich terughoudend moet opstellen of zich juist inhoudelijk bemoeien met kunst- en cultuurbeleid? De meningen blijken verdeeld.

Post, A. (2007)

Kunstbeleid vraagt om politici met allure.

In: **Binnenlands bestuur**, 26 januari. Signatuur: M09-087

Enerzijds bemoeit de overheid zich wel degelijk met kunst, maar anderzijds mag de overheid er geen mening over hebben. Klopt dat wel? Was het ooit anders? Reacties van de Almeerse cultuurwethouder Henk Smeeman (VVD), voorzitter van de Raad voor Cultuur Els Swaab, de Tilburgse cultuurmakelaar Edwin Jacobs, Tweede Kamerlid John Leerdam (PvdA) en hoogleraar Sociologie van kunst aan de Universiteit van Amsterdam Bram Kempers.

Smithuijsen, C. (2007)

Rubiks kunstbeleid: notities over de cultuur en het regeerakkoord.

www.boekman.nl/documenten/2006_smithuijsen_rubiks_kunstbeleid.pdf

Het cultuurbeleid was lange tijd gebaseerd op allesomvattende beginselen als massaal verheffen of rechtvaardig spreiden. De afgenomen beginselvastheid biedt ook kansen: hoe minder de politieke ideologie op het openbaar bestuur drukt, des te groter wordt de mogelijkheid om invloed vanuit de cultuur op het politieke stelsel uit te oefenen. De auteur gebruikt het model van Rubiks kubus, waarop zes vlakken

zitten, om de mate van verstrengeling van kunst, cultuur en politiek te bepalen: geestesstromingen, politieke partijen, (be)sturingsmechanismen, maatschappelijke hiërarchie, het bestuurlijke niveau en de verticale verbindingen. Van succesvol regeren kan geen sprake zijn als het nieuwe kabinet zijn ambities niet markeert met een duidelijke bestuurlijke verantwoordelijkheid voor het culturele leven in dit land.

Heijden, R. van der (2006)
Danspauze in de politiek.

In: **TM**, jrg. 10, nr. 9 en 10, 26-28.
Marc Jonkers is op veel terreinen actief geweest in de Nederlandse danswereld en wordt nu PvdA-lid om de politici te trachten cultuurbewustzijn bij te brengen. Hij verbaast zich erover dat de verkiezingsprogramma's zo weinig ruimte bieden aan kunst en cultuur.

Jansen, K. (2005)

Een nieuwe Gouden eeuw.

In: **NRC Handelsblad**, 27 mei 2005.
Signatuur: M05-282

Volgens het ontwerp-Liberaal manifest van de VVD staat de kunst in Nederland een nieuwe Gouden Eeuw te wachten. Dit ontwerp is een pleidooi voor een kunstbudget van één procent van de rijksbegroting en voor meer afstand van de politiek. Een steunbetuiging kwam van Geert Dales in zijn toespraak tijdens de opening van de 21e KunstRAI op 11 mei 2005: 'Steun voor kunstenaars mag nooit ten prooi vallen aan ondoordachte politieke retoriek: pleidooi voor 1% rijksbegroting voor kunst en cultuur', 26 kb.

Lawson, G. (2005)

Een onhoudbare scheiding: op zoek naar bruggen tussen kunst en politiek.

In: **Boekman**, jrg. 17, nr. 64, 65-71.
De in Nederland ver doorgevoerde scheiding tussen kunst en politiek oogst in landen als Duitsland of Frankrijk de nodige verbazing, zo ondervond voormalig Nederlands cultureel attaché in Berlijn George Lawson. De recente gebeurtenissen in ons land dwingen ons om op zoek te gaan naar nieuwe verbindingen tussen kunst en politiek. Nergens ter wereld wordt een zo principiële scheiding aangebracht tussen kunst en politiek als in Nederland. Voor morele dilemma's moet je in Duitsland bij filosofen en kunstenaars zijn. Cultuur lijkt in Nederland op dezelfde hoogte te staan als sport of postzegels verzamelen. Als het om een begrip als nationale culturele identiteit gaat, draait de kunstwereld zich uit verlegenheid al snel om.

Paling, K.M. (2005)

Kunstbeleid is geen zaak voor kenners.

In: **de Volkskrant**, 1 juli 2005.

Signatuur: M05-360

Kunst is een te belangrijke zaak om aan boekhouders, ambtenaren en kenners over te laten. Dat de politiek geen oordeel heeft over kunst is allang achterhaald, legt de auteur uit.

Rienstra, R. (2005)

Het is allemaal Thorbeckes schuld.

In: **Boekman**, jrg. 17, nr. 62, 26-28.
De politiek heeft zich al veel te lang verscholen achter Thorbeckes uitspraak dat kunst geen zaak van de regering is. Het is hoog tijd voor een definitief afscheid van de 'Thorbecke-doctrine' en een inhoudelijk en pittig politiek debat over de plaats van de

kunsten in de samenleving. De overheid, regering in het bijzonder, mag zich niet langer in vage bewoordingen over de kunsten uitlaten. De rol van particulier mecenaat en van het bedrijfsleven moet groter worden.